

Een sterke schoolcultuur

Zulke samenhang bestaat niet alleen uit het formele curriculum. Ook de schoolcultuur kan burgerschapsvorming bevorderen of juist hinderen. Impliciete burgerschapspraktijken, zoals hoe je omgaat met conflicten – zowel tussen leerlingen als tussen leerlingen en personeel –, kunnen ook een belangrijke rol spelen (57). Ze bieden immers levensechte ervaringen.

Dat geldt ook voor het pedagogische klimaat. Zijn er schoolbrede regels, waarden of normen, en worden die ook consequent nageleefd? Bieden ze ruimte voor leerlingen om tot inzicht te komen en invloed uit te oefenen? Voor welke uitgangspunten u ook kiest, het is aannemelijk dat de keuzes meer effect hebben als iedere professional in de school het uitgangspunt hanteert. Anders wordt een bepaalde waarde of norm al snel als docentspecifiek geïnterpreteerd.

Oefening: gedeelde omgangsvormen

In hoeverre docenten binnen een school dezelfde normen hanteren, verschilt per school. U laat zich natuurlijk ook niet tot in detail voorschrijven hoe u zich gedraagt. Tegelijkertijd kan het interessant zijn om eens te inventariseren welke gedeelde omgangsvormen u en uw collega's hebben. Omgangsvormen bepalen immers een belangrijk deel van de schoolcultuur. De volgende vragen kunnen daarbij helpen.

Hoe handelt u...

- 1 Wanneer een leerling de les verstoort? Wanneer stuurt u hem of haar de klas uit?
- 2 Wanneer een leerling een ander kwetst? Maakt het uit of het om een specifieke leerling gaat die aanwezig is, of om een hele bevolkingsgroep?
- 3 Wanneer u in een conflict met een leerling bent geraakt? Is het een standaardpraktijk om een conflict uit te praten zodra de gemoederen bedaard zijn?
- 4 Wanneer een leerling of een klas een voorstel doet, bijvoorbeeld om de les anders in te richten of een toets te verplaatsen?
- 5 Wanneer een leerling aangeeft zich ongelijkwaardig behandeld te voelen?

Het werkt het beste om deze vragen eerst individueel te beantwoorden, om ze daarna als team te bespreken. Een alternatief is om concrete cases met elkaar te bespreken – uit de dagelijkse praktijk, of aan de hand van videomateriaal. Als u omgangsvormen of schoolregels wilt herijken, leidt het betrekken van leerlingen bij dit proces vaak tot positieve resultaten.

Hieronder zien we welke meerwaarde het in de praktijk heeft om burgerschapsonderwijs als team te doen.

'Zorg dat je burgerschapsvorming als team doet'

Janine Dibbits en Arjen de Jong spelen een belangrijke rol in het burgerschapsonderwijs op het Helicon VMBO Nijmegen. Zij geven de volgende tips:

- 1 Zorg dat je de thema's die belangrijk zijn voor je leerlingen een duidelijke plek in het curriculum geeft. In de vakken, maar ook in projecten waarin ze heel concrete ervaringen opdoen. Wij trekken er met leerlingen op uit, maar halen ook regelmatig mensen naar binnen, zoals vluchtelingen die hun verhaal komen vertellen. Dat werkt goed.
- 2 Tijdens het geven van onderwijs helpt het om verhalen te vertellen – ook je eigen verhalen. En je kwetsbaar op te stellen. Sta liever boven discussies, door leerlingen de andere kant van het verhaal te laten zien of om onderbouwing te vragen, dan dat je er neutraal tussen staat. Zo stimuleer je dat ze vanuit het perspectief van een ander leren kijken en voor zichzelf leren nadenken.
- 3 Ontken de ervaringen van leerlingen niet. Sommige van onze leerlingen wonen in wijken waar ze last hebben van Marokkaanse jongeren. Als je dat ontkent, neem je je leerlingen niet serieus. Maar we laten ze ook de andere kant van het verhaal zien, namelijk dat niet alle Marokkaanse jongeren zo zijn.
- 4 Zorg dat je burgerschapsvorming als team doet. Als er zich bijvoorbeeld een lastige situatie in de klas heeft voorgedaan, bespreken we dat. En we steunen elkaar door naar elkaar te luisteren en tips te geven. 'Hoe lossen we het op?', vragen we elkaar dan.

Het kan voor sommige collega's prettig zijn om met elkaar een paar trainingen te volgen – over hoe je met leerlingen omgaat, om je voor te bereiden op de behoeftes van de leerlingenpopulatie. En op onze school vinden we het ook belangrijk dat alle docenten weten wat er gebeurt als leerlingen aan elkaar lesgeven in het Respect2All project.

Noten

(57) Zie onder meer het werk van Willemijn Rinnooy Kan.